

కథ :

గీళ్లురాయి డి. మురళీధర్

షుద్రాసు నుండి ఢిల్లీ వెళ్ళే జి.టి. ఎక్స్ప్రెసు రైలుకు బీకెట్టు బెల్లయ్యింది. అంతదాకా స్తబ్దంగా ఉన్న షేషన్ సందడితో విందిపోయింది. షేషన్ ముందు సిటీ బస్సులు ఆగి వున్నాయి. ప్రయాణీకుల కోసం అబ్బాయి పోటీపడి షేషన్ కేసి వస్తున్నాయి. ఉదయం ఏడు గంటలు. బొగ్గుపొగల మధ్య సూర్యుడు పోలీసుల మధ్య ఖైదీలా చిక్కుపడిపోయాడు.

“చీచేవాలా - చీచేవాలా - మీరావాలా” పండ్లవాళ్ళ కేకలు. పల్లెలమ్మేవారు, పూలమ్మేవారు అందరి ముఖాలు పరిశీలిస్తూ జనం మధ్య తిరుగుతున్నారు. దారికి రెండు ప్రక్కలా పొగచూరిన మురికి హోటల్లలో నుండి తెలుగు. హిందీ కలివిడిగా సినిమా పాటలు. మంగలిషాపు వక్కచేలాలో వేలాడదీసిన వార్తాపత్రికలు. మధ్యలో పత్రికలమ్మే పిల్లవాడి కీడుగాంతు కేక.

నల్లమల అడవులు దాటి, గూడాలు దాటి, పుల్లల చెరువు దాటి, ఎర్రగొండ పాలెం దాటి, ఎర్రబడ్డ బాటలు దాటి,
నగరాలకు రాదా సారాబందని ఎన్ని ఎదురుచూపులు చూశావ్ ?
నిరాశకు కొట్టుకుపోకు
నువ్వు నిప్పుల వంటెనగా పుడ్డమిందు.
నీ మగని మత్తు పారిపోతుంది.
నీ కలక దిబ్బ కరిగిపోతుంది.
బాల్లగా, దుకాణాలుగా
పొంచి పొంచి తొలుస్తున్న షావుకార్ల పాలన
సారా ట్యూబులాగే పేలిపోతుంది.
నీకూ, నీభర్తకూ నీలాంటి వారికందరికీ చేతికందని శ్రమ
నిండు జాబిల్లిగా చేరువవుతుంది.
నీ పునికి యీ దేశ భాషకు కంఠహారమవుతుంది చెల్లీ!

ఈ రణగొణ ధ్వనుల మధ్య రాజశేఖర్ లానా బండిని నడిపించలేకపోయాడు. అతనికి అన్నీ భయమే - అన్నీ శంకలే - అతని వెనక కూర్చున్న అతని తమ్ముడు తిరుపతి అన్నకు పూర్తి వ్యతిరేక స్వభావం.

“బాగో....బాగో....” మంగలి పొపుముందు పేపరు చదివే యువకులను పోలీసులు తరిమారు. పోలీసులు జనాన్ని కనుతుకుంటూ, బూట్లు కిక్కిర్ మంటుండగా హడావిడిగా తిరుగుతున్నారు.

“అబ్బ! ఎక్కడ చూసినా పోలీసులే. నాకు ఇక్కడికొస్తే హిట్లర్ రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం కనిపిస్తున్నదన్నా!” తిరుపతి.

“నువ్వు నోరు మూసుకోరా! ఇది మీ ‘చాంచా’కాదు”. రాజశేఖర్ లానా అసి.

“ఏ పూర్వేతేంది - ఇట్లనే ఉంటే ‘అన్న’కు రుందుకట్టినట్టే”

“ఎక్కడ ఎవన్నీ ఎవడు చంపాడో? మన చుట్టు ప్రతి వలుగురికి ఒకడు ‘బడి’ పార్టీ వాడున్నాడు తెల్సా” రాజశేఖర్ తమ్మునికేసి వంగి గుసగుసగా-

“ఉంటే ఉండనియ్యే? మాట్లాడుడే బియ్యపెద్దరా?” తిరుపతి విసుక్కున్నాడు.

“తొందరగా టికెట్లు తెచ్చుకపో....నేను లానా స్టాండుల పెట్టివస్తా” రాజశేఖర్ ఆ ప్రస్తావన తప్పించే ఉద్దేశంతో....

తిరుపతి మండిలో కలిసిపోయాడు.

“నమస్తే మామ” రాజశేఖర్ కు కుడిచేయి వైపునగల గోడవైపు నుండి పలుపు విన్పించింది.

రాజశేఖర్ పోలీసుల మూడ్ లో ఉన్నాడు కనుక ఉలిక్కిపడ్డాడు. విత్తరపోయి అటుకేసి చూశాడు.

“ఇటు మామ.... నేను శివరాములును” నన్నగా పీలగా గడకర్రలాగా అంటెత్తు గల వ్యక్తి వండ్ల బండి అవతలనుంచి అన్నాడు.

రాజశేఖర్ కు పసుపు వచ్చగా వండి ఉన్న రెండు అరటిగెలల మధ్య నల్లగా శివరాములు ముఖం కన్పించింది....శివరాములు రాజశేఖర్ కు ఊరివాడే. పైగా ఒకే కులం కనుక ఏదో పదన.

“ఇదీ ఒకందుకు మంచిదే. స్కూటర్ స్టాండులో లానా పెడితే వాడికి అనవ నరంగారూపాయి యివ్వాలే”. రాజశేఖర్ మనసులో అనుకొని లానాను నెట్టుతూ శివరాములు వండ్ల బండిదాకా నడిచాడు.

“ఏం దీర శివయ్య ఇక్కడ తేలివవ్ - పోనీ ఇంటికన్నా రావచ్చుగదా! ఊళ్ళో నంగతులేంది? మా వోళ్ళంత మంచిగున్నరు గదా!” రాజశేఖర్ లానాకు స్టాండు వేస్తూ.....

“సిన్న మమకు, నీకు ఉద్యోగాలు దొరికి ఈవలబడితిరి. మీకు ఎరుక లేనిదే మున్నడి? చేతికి మూతికి అందని బతుకేనాయె. ఊళ్ళెక్క సొమ్ము దోసుకపోయినట్టు తమ్ములు గుడ్డులు - ఇయ్యేడు నోట్లెకచ్చిన వంట గొడ్లమేపిచ్చిండ్లు - ఊళ్ళెక్క క్యాంపు బెట్టిండ్లు - ఏదో కొన్ని దినాలు యాడికి కొట్టుకొచ్చిన”. శివరాములు పండ్లు టకాటకా ప్యాకు చేస్తూనే చెప్పకపోతున్నాడు. అతని నాలకం చూస్తే కడుపులో చాలా కష్టం దాచుకున్నావనిలాగే ఉన్నాడు.

“సరే సరే ఇప్పుడవన్ని వొడ్లు - మళ్ళెప్పుడన్నా తీరిగ్గా మాట్లాడుకుందాం చూస్తున్నావ్ కదా! స్టేషనంతా మామలు నిండిపోయిండ్లు” రాజశేఖర్ అని “స్వంతమా పండ్ల బండి” అన్నాడు యదాలాపంగా.

“కాదు, ఈ పండ్ల సేవ్ మా బావకు తెలుసు. బోజనంబెట్టి నెలకు నూటయ్యై యిస్తానన్నాడు....లాభం, నష్టం అతనివే” - శివరాములు.

“సరే సరే! నాకు క్రేను దగ్గర పనున్నడి - ఈ బండి చూడు” రాజశేఖర్ జనంలో కలిసి స్టేషన్ కేసి నడిచాడు.

శివరాములు మాసిన బట్టలు, చెప్పుల్లేని కాళ్ళు, పీక్కుపోయిన దవడలు, రాజశేఖర్ మనస్సులో ఎక్కడో కలుక్కుమనిపించాయి.

తన బతుకు అట్లాగే ఉండేది, సరైన సమయంలో నిలదొక్కుకొని ఒక రేవుకు తేలాడు. రేకపోతే ఈ పాటికి ఎన్కౌంటర్, జైల్, రేకపోతే వనవాసమో తప్పేవికావు.... చదువుకొనే రోజులు, ఆ ఉత్సాహంలో, ఆ వయసులో ఏమీ తెలియవు. వొట్టి బొక్కలకు కోండ్రిగాడు దెబ్బలు తిన్నట్టు రానిదానికి పోనిదానికి బతుకు నాశనం.... తనప్పుడు ఆ నిర్ణయం తీసుకోవడం బాగైయింది’ రాజశేఖర్ చేదు జ్ఞాపకాలను వొడిలించుకుంటూ స్టేషన్ చేరుకున్నాడు.

తిరువతి ఎవరో ఒక స్త్రీ చేతికి డబ్బు యిచ్చి సునామానంగా టికెట్టు తెప్పించు కున్నాడు.

“రా అన్న - రేబయ్యిండి” తిరువతి.

“ప్లాట్ పాం టికెట్టు తీసుకున్నావా?” రాజశేఖర్.

“నీకన్నీ భయాశే—” తిరుపతి.

రాజశేఖర్ అదేమి సటించుకోకుండా “మనూరి శివరాములు కల్పించురా” అన్నాడు.

“ఎవలు సుద్దపెల్లి చంద్రయ్య బావకొడుకా?”

“బాను వాడే మనవోదోల్లంక వెళ్ళి వచ్చిన తరువాత వాళ్ళే పాలిటిక్సు నడుపు తండ్లు- పాలిటిక్సుతో పాడైపోయి నెలకు నూటయ్యైకి పండ్లు అమ్ముతున్నాడు”.

“మనమూ తిరిగిన వాళ్ళమే. నిలవద్దోడు ఉరికెదోన్ని ఎక్కిరిచ్చిండంటం మనకు చాతకాదు. ఇంకొకలు ఆ పని చెయ్యొద్దు.... అది సరేగాని శివరాములు నిన్ను గుర్తు పట్టినా?”.

“గుర్తుపట్టక పోవడమేమిటారా ? దెబ్బైఎనిమిది సంవత్సరాల షావుకారి కింద గిర్విబద్ధ వాళ్ళ భూమిని నేనేకదా గెట్టుమీరుండి దున్నిచ్చింది. వాడు అయివారుగురిని వెంచేసుకొచ్చి నన్ను, చంద్రయ్యబావను, అప్పుడు వన్నెండేండ్లనుకుంట శివ రాములును ఇయ్యోరమయ్య కొట్టలేదా ? ఆ తరువాత ఊరేగింపు గొడవ చూస్తే శివరాములు పుర్రెవగిలి నెత్తురు గణసుకట్టింది.

అదేలోల్లిల నైకిఅమీద తాలూకాకు తీసుకపోయి కుట్లయించి కట్టుకట్టింది మందులు కొనుక్కొని నడిజాము వరకు ఇంటికొచ్చిన”.

“అప్పటి రోజులట్లాంటివి....ఇప్పువో నీడను చూస్తే నీకు భయం. ఎంతైనా ఎద్దుముడ్డి పొడుసుక బతికెదోల్లం—మనం ఈ లెవల్లో ఉన్నమంటే ఉద్యమమే కదా!” తిరుపతి అన్నాడు. తిరుపతి చందాలో ఒక కంపెనీలో ఎలక్ట్రిషన్....

“అఁ మనస్వళక్తి....” రాజశేఖర్ పెదవులు చప్పరించాడు తిరుపతి ముఖంలో అన్నమీద కలిగిన ఈసడింపు భావం రాజశేఖర్ చూడలేదు. ధనధనలాడుతూ క్రేనొచ్చింది. తిరుపతి మందిని తోసుకుంటూ వెళ్లి ఎదురుగ గల రిజర్వ్య కంపార్టు మెంటులోనికి ఎక్కాడు.

“మొత్తానికి వీడెక్కడైనా బతుకగలడు. తనకైతే రిజర్వ్య కంపార్టుమెంటును చూస్తేనే కాళ్లు వలుకుతాయి. అంతెందుకు ప్లాటుపాం టీకెట్టులేదని బయటే ఉండి పోయాడు. ఒకప్పటి చొరవ ఏమయిపోయింది. అప్పుడైతే”—రాజశేఖర్ కు ఈ ఆలోచనలకే భయమయ్యింది.

ఒక్కసారి మేల్కొన్నవానిలాగా చూశాడు....క్రేన్ డిగిన జనప్రవాహం

నానా రకాల మాటలతో చప్పుళ్లతో తోసుకొచ్చింది. ప్లేషన్ ముందు ఆటోలవాళ్లు హారస్టు మోగిస్తూ నవారి గురించి అడుగుతున్నారు.

ఎర్రగా, ఎత్తుగా ఉన్నవాళ్లు, బూరెబుగ్గలవాళ్లు, ఊరితంలో ఏ చీకు, చింత లేనట్లున్న వాళ్లే ఆ రైలునుండి ఎక్కువ మంది దిగారు.... ఒకలు ఆరా పీక్కుపోయిన ముఖాలు గల వాళ్లన్నారు.

ఎప్పుడొచ్చి అగిందోగాని పోలీసుల ఊరిచ్చి అగింది.... ఊరిలోనుండి నల్లగా కుడిమట్రంగా ఉన్న సర్కిల్ దిగాడు. పోలీసులు హడావిడి పడిపోయి ఆటోలను దూరంగా తరిమారు.

ప్రేమలో నుండి ఊరిన వాళ్లలో బూరెబుగ్గల వాళ్లనొడిలి పీక్కుపోయిన ముఖాల వాళ్లను అనుమానంగా చూస్తున్నారు. ఈ రైల్వేనే ఘరానా నేరస్తుడెవరో వస్తున్నట్లున్నాయి వాళ్ల చూపులు....

“ఏయ్ మిస్టర్”.... సర్కిల్ ఇన్ స్పెక్టరు ఎవరినో పిలిచాడు.

రాజశేఖర్ అక్కవ అగిపోయాడు.

కాని సర్కిల్ పిలిచింది రాజశేఖర్ పక్కనున్నతన్ని....

ఒక పోలీసు పరుగెత్తుకొచ్చి రాజశేఖర్ పక్కతని చేతుల్లోని అట్టాడబ్బాను జబర్దస్తీగా తెరిచి “సార్ తెల్లకాయదాలు” అన్నాడు.

“ఆ కాగితాలెక్కడివి?” సర్కిల్

“కొనుక్కొస్తున్న సార్....” అతను

“ఎందుకు కరపత్రాలకా?” సర్కిల్....

పోలీసులు ధనముని అతని చెంపమీద ఒక దెబ్బ కొట్టాడు.

“అరే! నన్నెందుకు కొడుతండ్లు—నేను శ్రీ వెంకటేశ్వర ప్రెస్ ల పనిచేస్తా. మానేర్ తెమ్మంటె తెస్తున్న” అతను లబోడిబోమన్నాడు.

సర్కిల్ అవమానంగా ఇంకో డిక్కు ముఖం తిప్పుకొని వెళ్లిపోయాడు.

“తెరిమాకా—ముందే చెప్పద్దలే! పో—కనిపించకుండా పో” పోలీసు గద్దించాడు.

రాజశేఖర్ కు ముచ్చెమటలు పోకాయి. గబగబ నడిచి శివరాములు పండ్ల బండి దగ్గరకు చేరుకున్నాడు.

“ఎందుకనో గావరగావర వస్తుండ్లు మామ” శివరాములు.

“ఏంలేదు ప్లేషన్ ముందు పోలీసులు చెక చేస్తుండ్లు”.

“చెయ్యనియ్యిండ్లి, దొంగలువద్ద అర్పెల్లకు....మన దగ్గరేమున్నయి ?”
 శివరాములు చిన్నగా నవ్వుతూ....

“ఏం పిలగా అరటిపండ్లు ఎట్లమ్ముతున్నవ్ ?” నల్లగా జిడ్డోడుతూ వున్న ఒక బొగ్గుగని కార్మికుడు అడిగాడు. రాత్రి డ్యూటీనుండి వస్తున్నట్లున్నది. నెత్తిమీద బొక్కవోపి....

“అ - చీపేవాలా - తింటె తియ్యగా -” శివరాములు బండి చుట్టు తిరిగి ఓ మురిగిపోయిన అరటిపండు తీసి పారేసి, మరొకటి జాలిగా అడిగిన ఒక పిల్లవాడి కిచ్చాడు.

“నిన్నేర - తమ్మీ - పండ్లమ్ముకవా ? వానధర్మాలు సేస్తవా ?”

“వస్తున్న - వస్తన్నసారో! జెర పోద్దాలనాయ్ - దుకాణం నదురుకోవద్దా ? అటుమాడు పోలీసోల్లు, ఆచ్చెపోయెబోల్లు నదురుకుంటారేరా ? ఆఁ ఎన్నియ్యాలె - బయట నాలుగు రూపాయలకు డజను. నీకైతే మూడున్నర.” శివరాములు డజను అరటిపండ్లు గెలనుండి కోశాడు.

“ఏంనాకే ఎందుకట్ల ? మా యిల్లు పక్క నీ యిల్లా ? ఏమన్నసుట్టానివా ?” కార్మికుడు తెల్లని పండ్లు బయటపడే లాగున నవ్వి సైకిలు దిగి పండ్ల బండి దగ్గర కొచ్చి - బోపి అంగూర పండ్ల దగ్గర వదేసిండు. శివరాములు చేతిలోని పండ్లు ఒకదొకటే వంకలు పెడుతూ అటిటు, ముడుతూ మాట్లాడాడు కార్మికుడు.

శివరాములు పండ్లు ప్యాకుచేసి “ఇక అందరు గిట్ల ఏరుకుపోతేమేమెట్ల బతుకాలెనన్న -” పండ్లు బండికిందికి వంగి కాగితాలు తీసి జాగ్రత్తగా చొట్టాడు.

“అదేమి కట్టుడు, సైకిలుమీద పెట్టుకుంట మంచిగ ప్యాకుచేయి” కార్మికుడు మరో పేవరు వేసి కట్టాడు. కార్మికుడు వెనుక సీటుమీద పండ్లుపెట్టుకొని సైకి లెక్కాడు.

“బోపి మర్చిపోయినవన్న” శివరాములు బోపి తీసుకపోయి యిచ్చాడు. కార్మికుడిచ్చిన వైసలు తీసుకున్నాడు.

అటునుండి ముగ్గురు పోలీసులు పండ్ల దుకాణాలను “దూరం జరుపంద”ని హెచ్చరిస్తూ వెళ్లిపోయారు.

“గిరాకి పొద్దునగవా!” శివరాములు నొచ్చుకున్నాడు.

“పర్వలేదు” రాజశేఖర్ లానా తీసుకుపోయాడు. సీటుమీద అగణా దుమ్ము

పేరుకపోయింది. శివరాములు వండ్ల బండికింద భాగంలో గల బూరుగు డబ్బాలో గుడ్లపేగులు కనిపిస్తున్నాయి. రాజశేఖర్ ఒక గుడ్లపేగు తీసుకోబోయాడు.

“నేను దూడుస్త గద మామ” శివరాములు గుడ్లలేసి లానా దులిపాడు. “అత్తా, పిల్లలు అంతా బాగానే కదా” శివరాములు.

“అఁ” అన్నాడు రాజశేఖర్ పొడిగా- తొందరగా అక్కడినుండి బయట పడాలని రాజశేఖరుకున్నది.

శివరాములుకేమీ ఇంకా ‘లోతై నవి’ చాలా విషయాలు అడుగాలని ఉన్నది. “ఎక్కడ బతుక వశమైత లేదు మామ. ఏడ చూసిన లభంగలే ఎవరిని నమ్మకుండా చ్చింది. చెట్టుపేరు చెప్పకొని కా ములమ్ముకునేదోల్లు జమయ్యిండ్లు- మన బతుకు మనం ఏ అంటు సొంటు లేకుంట బతుకుదామన్న వశపడకుంటున్నది” శివరాములు జనాంతికంగా అని- ఓరగా రాజశేఖర్ ముఖంలోకి చూసి- “అఁ ఇగో ముసులవ్వ. గియ్యి రెండున్నరకు డజను- అంగూర రాత్రేదిగింది మూర్- కిలో అయిదు రూపాలు- అంగూరలేందిటం అవ్వ- డజను అరటిపండ్లిస్త కొంటబో” బండి ముందు నిలుచున్న ముసులవ్వకు అరటి పండ్లు పొట్లం కట్టియిచ్చి పావుల తక్కువున్నాయంటే “నరోపో” అన్నాడు. అట్లాగే ఇంకో డజను అరటి పండ్లు ప్యాకు చేసి తెచ్చి రాజశేఖర్ లానా పక్కన గల రేకు డబ్బాలో వేశాడు.

రాజశేఖర్ కు ఒక సంగతి గుర్తొచ్చింది. తను ఉద్యోగంలో చేరిన కొత్తలో అప్పట్లో తన దగ్గరికి వచ్చే మనిషికోసం శివరాములు కొరియర్ గా ఉత్తరం తెచ్చాడు. అవ్వన్నీ శివరాములుకు గుర్తున్నాయా? గుర్తులేకుంటేనే మంచిది. “వద్దు శివరాములు.... పోనీ ఇగోడబ్బు” రాజశేఖర్ జేబులోనుండి అయిదు రూపాయల నోటు తీసి వట్టుకున్నాడు.

“వద్దు- డజను అరటిపండ్లే కదా! పిల్లలుతింటారు”.

“నువ్వు నూబయ్యాయై రూపాయలకు నెలంత కష్టపడాలె- ఈ డజను పండ్లకు ఈ రోజు జీతం టుప్పా”

శివరాములు రాజశేఖర్ కళ్ళలోకి చూశాడు.

“గానుగలది గంపెడే కడి మామ- సేర్ చూడచ్చిందా? లెక్కబెట్టి యిచ్చిందా?” శివరాములు.

రాజశేఖర్ అయిదు రూపాయలనోటు జేబులో వేసుకొని లూనా స్టారు చేసుకొని వెళ్ళిపోయాడు.

తను ఎప్పుడో చేసిన సహాయాన్ని శివరాములు ఇంకా మరిచిపోలేదు. కృతజ్ఞత చూపుతున్నాడు. పాపం శివరాములు లాంటి అమాయకులు ఎవరిని వడితే వాళ్ళనే నమ్ముతారు. అందరిని ఇట్లాగే నమ్మి మోసపోతున్నారు. నాడు తెలింగాణా పోరాటమప్పుడు నాయకత్వాన్ని నమ్మారు. అనాడు నాయకత్వం ఆనాన్ని తుపాకుల ముందుకు తోలి తోక ముడిచారు. మొన్న శ్రీకాకుళము అంతే కాలేదా? ఎవరినంటే ఏమున్నది? ప్రజలు మూర్ఖులు. ప్రతివాన్ని నమ్మి వెంటబడి ఉరికి వాడు మోసం చేయగానే కూరినతరు. శివరాములు ఏన్నోడు కాకపోతే చురేమిటి? తన నింకా సానుభూతివరదే అనుకుంటున్నాడు. మారే ఈ దేశంలో విప్లవం కల్ల.... పాపం శివరాములు లాంటి వాళ్ళు ఎన్నడు బాగుపడుతరో? — రాజశేఖర్ తన మనసులో అనుకున్నాడు.

అక్కడ శివరాములు ముఖం మబ్బు కప్పింది. కాసేపటికి పెదవులమీద చిరునవ్వు మెరిసింది. “ఇంకానుండు. కింది డబ్బాలల్లో చెయ్యిపెట్టవియ్యలేదు. దొంగ బాయిల అన్నకిచ్చిన అరటివండలు చుట్టిన పత్రికలు, కరవత్రాలు గుర్తుపట్టినా? దోపిలోనుండి ఉత్తరం తియడం చూశాడా? మారే అంత తెలివితేటలు లేనట్లున్నది. ఉద్యోగంలో- అదీ చెసుతెల్లని ఉద్యోగంలో చేరితే అంతేననుకుంటు. తను- తన కుటుంబం- స్వార్థం పెరుగలేదనుకుంటు. తను సేవ్ కండ్లు గప్పి సండ్లు యిస్తున్నానంటే సడీ లేదు నప్పుడులేదు అయిదు రూపాయలు జేబులో పెట్టుకపోయిండు. అన్నలు “దొంగతనాన్ని” వద్దంటారు. అన్నిటికన్న ముఖ్యంగా ఎవరైనా ఎట్ల విచారం చేస్తాండ్లు అన్నది చూస్తారు. తన పరీక్ష పనికొచ్చింది. మామ మనోడు గాడు మందోదే-” శివరాములు అంచనా కట్టాడు.

శివరాములు ‘న్యాపారం’ సాగుతూనే ఉన్నది. చురేదో రైలు రాబోతోంది. జన ప్రవాహం పెరిగిపోతూనే ఉన్నది. పోలీసులు వచ్చేవాళ్ళను పోయేవాళ్ళను అనుమానంగా చూస్తూనే ఉన్నారు.